

Hoofdpijnen beleid Stichting de Nieuwe Rentmeester Veenhuizen

Stichting de Nieuwe Rentmeester Veenhuizen is in 2021 opgericht door BOEI en Stichting Het Drentse Landschap. Doelen van de stichting zijn:

1. Het bevorderen van samenwerking tussen de diverse actoren op het gebied van behoud en beheer van monumenten, Nederlands erfgoed en andere architectonisch of historisch belangrijke bouwwerken of onderdelen van bouwwerken betreffende de locatie Veenhuizen in de gemeente Noordenveld en alles wat daar direct of indirect mee te maken heeft of kan hebben; de stichting streeft ernaar om voorlichting en educatie te geven over Veenhuizen en haar geschiedenis inzake de Koloniën van Weldadigheid;
2. Het in het kader van voormeld doel verkrijgen, bezwaren en vervreemden van registergoederen.

De stichting tracht dit doel te bereiken door al hetgeen te doen dat met één en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, één en ander in de ruimste zin van het woord. De stichting beoogt niet het maken van winst maar is een algemeen nut beogende instelling als bedoeld in artikel 5b van de Algemene wet inzake rijksbelastingen (Awr) en beoogt als zodanig gerangschikt te zijn door de Nederlandse Belastingdienst.

Visie op (door-)ontwikkeling Veenhuizen

Het ensemble van landschap en gebouwen in Veenhuizen in ogeschouw nemend is voor het gebied een aantal relevante kernwaarden te benoemen. Deze kernwaarden zijn bepalend voor de visie op de ontwikkeling van Veenhuizen zoals door het consortium is verkend. Met de kernwaarden wordt bedoeld de waarden vanuit zowel de fysieke ontstaansgeschiedenis als het historische en huidige gebruik van het gebied.

Kernwaarden

De 3 kernwaarden van het ensemble Veenhuizen zijn:

Structuur/hiërarchie/gezondheid

Rust, reinheid en regelmaat; het bekende rijtje past bijna naadloos bij de opzet van Veenhuizen. Het gebied is ingericht volgens een duidelijke structuur en in het gebied heerste een sterke hiërarchie. Beide zijn zowel in het landschap als in de gebouwen nog altijd sterk zichtbaar. De structuur is vanuit het waterhuishoudings-perspectief duidelijk aanwezig. De mens heeft daarnaast een duidelijke structuur om voor zichzelf te kunnen zorgen. Dit adagium was het leidende principe in het 'gezond' maken van de mens. De duidelijke structuur in de opzet geeft de omgeving en haar bewoners ook een zekere rust, wat eveneens bijdraagt aan het met jezelf in het reine komen.

Zelfvoorzienend/duurzaam/zelfstandig

Veenhuizen was dankzij landbouw, bosbouw, een eigen energievoorziening en talrijke werkplaatsen van origine eigenlijk een zelfvoorzienend gebied. Dit is nog altijd zichtbaar en vanwege deze historische verankering een belangrijke kernwaarde. Het was in het geval van Veenhuizen ook een 'must': het vestigen van de Maatschappij van Weldadigheid op de woeste gronden in Drenthe vroeg ook om een bepaalde mate van zelfvoorziening. Zelfvoorzienend zijn draagt op haar beurt weer bij een gezonde en gestructureerde omgeving; je eigen omgeving moet je ook gezond houden omdat deze bepalend is in de voorziening in de levensbehoeften van de mens.

Maatschappelijk experiment/ontwikkeling van mensen

Sociaal gezien was de Maatschappij van Weldadigheid een maatschappelijk experiment. Het tegengaan van maatschappelijke uitsluiting, de mens leren om voor zichzelf te zorgen, het was een

experiment met een sterke focus op de ontwikkeling van mensen. Het was, zou je kunnen zeggen, ook in fysiek opzicht een experiment: de ligging in de woestijnen, los van de maatschappij, tussen het beekdal en het Fochteloërveen maakten een experiment vanuit het zelfvoorzienend zijn haast noodzakelijk. Het was min of meer dubbelop experimenteren. Er ontstond een hechte relatie tussen natuur en cultuur. Hiermee neemt de Maatschappij van Weldadigheid een unieke plaats in binnen de Nederlandse traditie van het maakbare landschap in het water: om er te kunnen leven was een experiment met mensenhanden noodzakelijk.

Samenhang tussen de kernwaarden

De ligging van Veenhuizen vormt een belangrijke rode draad in de kernwaarden van Veenhuizen. Structuur en hiërarchie was nodig om te (over)leven in een omgeving waar leefbaar land in het water gecreëerd moest worden en die zo ver weg lag van de bewoonde wereld en de gewone maatschappij. Het gebied maakte een bepaalde mate van zelfvoorzienend zijn noodzakelijk: het was onontgonnen gebied. Dat maakte het ook in dat opzicht noodzakelijk en wellicht ook juist passend om er te experimenteren. Het gebied moest zelfstandig kunnen functioneren. Bij dit alles was de participatie van eenieder cruciaal. Dit vormde tevens de basis van het concept van de Maatschappij van Weldadigheid. Iedereen had een rol in het levend houden van het gebied, met als uiteindelijke doel het tegemoet treden van de nieuwe vrijheid/onafhankelijkheid waarop mensen werden voorbereid in Veenhuizen.

Ontwikkelingsstrategie

De hierboven genoemde kernwaarden staan centraal om de uniciteit van het ensemble te behouden en om door te borduren op de strategie van de huidige rentmeester en van daaruit een ontwikkelingsstrategie en exploitatiescenario's te bepalen. Dat is het uitgangspunt voor de visie op de ontwikkeling van Veenhuizen. Een gebied als dit, met een historie in structuur enerzijds en zelfvoorzienend zijn en gericht op participatie anderzijds, laat zich niet vanaf de tekentafel ontwikkelen. Gaandeweg, met lokaal draagvlak, moet een ontwikkeling worden ondersteund om het bestaande te behouden voor de toekomst, om nieuwe ontwikkelingen te stimuleren en om een exploitatie op te gang te houden en waar mogelijk te versterken. Het gebied heeft zoveel in zich, het is de kunst om met alles wat Veenhuizen te bieden heeft het gebied te blijven 'laden', met de vrijheid waarvoor het gebied uitnodigt. Het consortium ziet daarin een sterk lokaal verankerde, faciliterende rol als regisseur.

Van kernwaarde tot geladen gebied: programmatische ambities

Als consortium met een frisse blik naar het gebied kijkend, valt op dat de kernwaarden van het gebied vaak nog beter zichtbaar of herkenbaar gemaakt kunnen worden. De unieke historische en watergerelateerde landschapsstructuur is niet altijd goed herkenbaar en een verbinding tussen de onderdelen van het ensemble/het verhaal ontbreekt vaak nog. De krachtige huisstijl die is gekozen voor Veenhuizen en die aansluit bij de historie kan nog sterker worden benut bij de routing en signing. Het gebied is niet overal even toegankelijk, wegen lopen dood of zijn niet begaanbaar, en voorzieningen zijn vaak dicht. Rondom het gevangensmuseum zijn weinig voorzieningen om de bezoekers vast te houden in de kern van Veenhuizen. Online is er veel te vinden over Veenhuizen maar de informatie is versnipperd beschikbaar op verschillende websites. De samenhang met andere interessante plekken in Noord-Nederland zou vanuit de sterke communicatiepositie die Veenhuizen heeft nog meer benadrukt kunnen worden.

Door het gericht blijven regisseren van het benutten van de kernwaarden kan het gebied verder worden geladen. Hiertoe zijn de volgende ideeën per kernwaarde denkbaar:

Structuur/hiërarchie/gezondheid

Het inzetten op het behoud van de ruimtelijke structuur en waar mogelijk het versterken daarvan geeft het gebied de lading die het ooit had. De structuur moet niet alleen afleesbaar zijn maar ook vindbaar: een bezoeker moet weten dat Veenhuizen een interessante plek is om te bezoeken in Noord-Nederland, dat hij of zij in Veenhuizen is, moet weten hoe hij of zij het gebied kan ontdekken (fiets- en wandelroutes), wat hij of zij kan verwachten op deze ontdekkingsreis en moet weten waar de bijzondere structurelementen zich bevinden en hoe die te bereiken. Pas dan wordt de bezoeker één met de plek. Dit is een aspect wat sterk gekoppeld is aan de kernwaarde gezondheid. Je gaat ernaar toe en je komt er beter vandaan. Dit heeft potentie in een gejaagde samenleving waar moderne communicatiemiddelen de overhand hebben. Het gevoel even los te komen van de dagelijkse onontkoombare prikkels is vergelijkbaar met dat wat de Waddenzee met haar eilanden biedt; een overeenkomst naast de Werelderfgoedstatus. Deze ontwikkelpotentie sluit aan bij de opkomende vorm van 'slow tourism'. Veenhuizen als aantrekkelijke tegenhanger van overvolle toeristische en woongebieden is een kans voor het monumentaal vastgoed en het omliggende gebied.

Zelfvoorzienend/duurzaam/zelfstandig

Het gebied leent zich in meerdere opzichten voor het (gedeeltelijk) zelfvoorzienend functioneren. Er is ruimte voor een eigen energieopwekking vanuit hout of velden met zonnepanelen bijvoorbeeld. Dit sluit naadloos aan bij de monumentale turfgasgenerator die in de elektriciteitscentrale van Veenhuizen nog (draaiend) te zien is. Maar ook eigen voedselproductie op de aanwezige landbouwgrond is denkbaar. In het zelfvoorzienend functioneren is goed ondernemerschap cruciaal.

Zelfvoorzienend zijn heeft daarnaast ook iets actiefs in zich door het woord 'zelf'. Het vraagt om een bepaalde mate van participatie. Dat was al zo in het min of meer zelfvoorzienende geheel in de 19^e eeuw, maar dat is heden ten dage eveneens het geval. Lokale betrokkenheid van gebruikers houdt Veenhuizen levend(ig). Hierbij valt eveneens te denken aan het betrekken van lokale partijen in het onderhoud en de groenvoorziening.

Maatschappelijk experiment/ontwikkeling van mensen

Pionieren is een woord dat past bij Veenhuizen. Het past bij het ontginnen van de woeste gronden, het past bij het zelfvoorzienend maken van het gebied en het past bij het maatschappelijke experiment met betrekking tot het tegengaan van maatschappelijke uitsluiting. Het maakt Veenhuizen tot een spannende plek, een plek waar van oudsher ruimte was voor deze gedurfde initiatieven, op een gedurfde plek in het landschap, waar je niet verzeild raakt maar gericht naartoe moest, een plek voor initiatiefnemers, durvers, creatievelingen, ondernemers, korte lijnen, zoals Johannes van den Bosch in de 19^e eeuw deed.

Het aantrekken van activiteiten die op dit maatschappelijk-experimenteren aansluiten, draagt bij aan het laden van het gebied op dit thema. Hierbij valt te denken aan het creëren van plekken die onderdeel kunnen zijn van de ontdekkingsreis Veenhuizen door middel van kunst en design. In het Ruhrgebied heeft men hier met bijvoorbeeld de Emscherkunst aan bijgedragen dat het imago van dit gebied zich van 'vies' naar 'hip' ontwikkelt. Ook in Nantes heeft men ervaring met het uitwerken van de combinatie van kunst en ontspanning tot een succes met breed bereik.

Het 'experimenteel' overnachten in bijvoorbeeld leegstaande of niet voor de hand liggende gebouwen zou ook in Veenhuizen kunnen passen. Maar ook 1 centrale publiekstrekker, bijvoorbeeld als verbindende schakel tussen Veenhuizen aan de ene kant van de Kolonievaart en de bossen aan de andere kant zou het voortvarende karakter kunnen benadrukken. Als voorbeeld kan hierbij genoemd

worden Bosbrasserie In de Sluis in het Limburgse Well, waarbij letterlijk een brasserie van glas in een sluis is geplaatst, of de bezienswaardigheid The Falkirk Wheel in Schotland, een sluis waarbij het schutten van schepen door een spectaculair wiel met twee armen plaatsvindt.

Daarnaast zouden congressen over bijvoorbeeld re-integratie van ex-gedetineerden en maatschappelijke uitsluiting in Veenhuizen plaats kunnen vinden. Dit sluit aan bij de aanwezigheid van justitie in het gebied vanwege de PI's. Vanwege de aanwezigheid van justitie biedt Veenhuizen een groot aantal arbeidsplaatsen dat hieraan gekoppeld is. Het aantrekken van bedrijven en kennisinstellingen vanuit deze kernwaarde en het stimuleren van de betrokkenheid van plaatselijke ondernemers maakt het gebied (opnieuw) herkenbaar op dit punt. Eventueel beschikbaar te komen PI-gebouwen zouden hierin een rol kunnen vervullen.

Veenhuizen zou een 'leerplaats' kunnen worden voor zelfvoorzienende woon- en werkgebieden waarbij ondernemerschap wordt gestimuleerd om als gebied zelfstandig en onafhankelijk te kunnen functioneren. Hierin kan met het stimuleren van het ondernemerschap zelfs ook het zelfstandig in het levensonderhoud voorzien van de mens een plek krijgen, wat een duidelijke link met de oorsprong van de Maatschappij van Weldadigheid betekent.

Het gebied heeft er daarnaast baat bij dat juist die samenwerking met kennisinstellingen, bedrijven en organisaties uit steden (zoals Groningen, Eindhoven, Leeuwarden) het gebied een creatieve impuls geven. Daarmee kan worden voortgeborduurd op de door het Ontwikkelingsbureau Veenhuizen genomen initiatief tot samenwerking met de Design Academy Eindhoven. Het is bekend dat creativiteit en steden nu eenmaal een goede match zijn.

In verschillende opzichten zou je het woord vrijheid kunnen koppelen aan Veenhuizen: vanuit de Randstad kun je als bezoeker de vrijheid opzoeken in Noord-Nederland, het experimentele karakter wat Veenhuizen van meet af aan bij zich draagt, kan een hang naar vrijheid ter plekke stimuleren door pionieren mogelijk te maken. Zelfvoorzienend zijn geeft eveneens een gevoel van vrijheid of onafhankelijkheid, de oorspronkelijke bewoners van Veenhuizen gingen na hun verblijf een nieuwe vrijheid tegemoet. Het tegemoet gaan van een nieuwe vrijheid zou het gevoel moeten zijn wat Veenhuizen je geeft.

De Koloniën van Weldadigheid waren gebaseerd op een gewaagd idee en een uniek plan. Een niet-sluitende businesscase deed dit idee uiteindelijk de das om en maakte dat Veenhuizen bij haar huidige eigenaar werd ondergebracht. Alleen een rentmeester die beschikt over ruime ervaring met dergelijke ensembles is in staat om Veenhuizen weer terug te geven aan het gebied.

Organisatie

Stichting de Nieuwe Rentmeester beschikt over een kleine werkorganisatie die onder aanvoering van de directeur uitvoering geeft aan het beleids- en uitvoeringsplan. Het bestuur bestaat in ieder geval uit de directeurs van BOEI en Het Drentse Landschap en komt minimaal 4 keer per jaar bij elkaar.

Financieel beleid

De geldmiddelen van de stichting kunnen bestaan uit:

- bijdragen van hen, die met het doel van de stichting sympathiseren
- bijdragen van hen in wier belang de stichting werkzaam is;
- subsidies en donaties;
- schenkingen, erfstellingen en legaten;
- alle andere baten.

Nalatenschappen worden door de stichting slechts aanvaard onder het voorrecht van boedelbeschrijving.

De stichting houdt niet meer vermogen aan dan redelijkerwijs nodig is voor de continuïteit van de voorziene werkzaamheden ten behoeve van haar doelstelling. Onder vermogen dat nodig is voor de continuïteit van de voorziene werkzaamheden wordt begrepen:

- a. vermogen of bestanddelen daarvan die krachtens uiterste wilsbeschikking of schenking door de stichting zijn verkregen, en die op grond van aan die uiterste wilsbeschikking of schenking verbonden voorwaarden, al dan niet in reële termen, in stand moeten worden gehouden;
- b. vermogensbestanddelen voor zover de instandhouding daarvan voortvloeit uit de doelstelling van de stichting; en
- c. activa voor de voorziene aanschaf van activa aangehouden vermogensbestanddelen, voor zover een instelling die activa redelijkerwijs nodig heeft ten behoeve van de doelstelling van de stichting.

Belangenbehartiging

De marketing- en communicatieactiviteiten zijn terug te voeren op de volgende doelen:

- **Ontsluiten en doorgeven van het 'Verhaal van Veenhuizen'**. Deelthema's als het sociale experiment, het opsluiten en (her-) opvoeden van mensen, de maakbare samenleving, de sociale welzijnsstaat, de architecturale waarden, zorg voor erfgoed en de natuur.
- **Verhuren van gebouwen en aangaan van duurzame relaties met huurders en gebruikers.** De Nieuwe Rentmeester als zorgvuldige en betrouwbare partner voor huurders, potentiële huurders, gebruikers en bezoekers.
- **Plek bieden aan experiment.** Naast een plek voor cultuurtoeristen en natuurliefhebbers, moet in Veenhuizen ook ruimte zijn voor een nieuwe proefkolonie, waar organisaties kunnen landen rondom de thema's duurzaamheid, energietransitie, landbouw, detentie of zorg.
- **Enthousiasmeren** van pers, publiek en stakeholders voor de restauratie (-s), herbestemming (-en) en gebiedsontwikkeling van Veenhuizen. Daarbij ook het juist en tijdig **informer**en van relevante stakeholders over de planvorming, de planning en het gehele restauratie- en herbestemmingsproces.